

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**ПСИХОЕМОЦІЙНІ ВІДНОСИНИ У РОДИНАХ СЛУЖБОВЦІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 231-М групи
Спеціальності 053 Психологія
Освітньо-професійної програми «Психологія»
Альона САВЕНКО
Керівник: канд. псих. наук, доцент
Наталія ТАВРОВЕЦЬКА
Рецензент: к. психол. н., доцентка кафедри
педагогіки та психології дошкільної та
початкової освіти
Оксана ЛОСЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти дослідження психоемоційних відносин у родинах службовців національної поліції	6
1.1. Психоемоційний стан та фактори які впливають на працівників поліції	6
1.2. Особливості психоемоційних відносин у родинах працівників поліції	15
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження психоемоційних відносин у родинах службовців національної поліції	21
2.1. Обґрунтування процедури дослідження психоемоційних відносин у родинах службовців національної поліції	21
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження психоемоційних відносин у родинах службовців національної поліції	27
2.3. Практичні рекомендації службовцям національної поліції та їх родинам для забезпечення та розвитку психоемоційних відносин.....	43
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	50
ДОДАТОК А «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету»	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Професійне становлення - одне з найтриваліших і головних дистанцій в житті людини, яке надає найсильніший і не завжди сприятливий вплив на стан фізичного і психічного здоров'я суб'єкта професійної діяльності. Виконання завдань в умовах, де є ризик для життя і здоров'я, у значного числа співробітників національної поліції викликає розвиток станів психічної дезадаптації, збіднення емоційної сфери, суїцидальні стани, несприятливі зміни в особистості, які в подальшому позначаються на стані здоров'я самого співробітника, службових і сімейних відносинах.

З усіх перерахованих факторів, що впливають на процес просування співробітника національної поліції до рівня самореалізації, особисте життя має найбільше значення. Сім'я поліцейського - це своєрідний «тил», що забезпечує його роботу. Специфіка і зміст роботи, як правило, відриває від сім'ї, якщо ще додати несприятливі побутові умови, деформацію моральних цінностей, вплив негативних психологічних факторів службової сфери і т.п. – в сукупності це може призвести до підвищеної конфліктності в сім'ї та її розпаду. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує вивчення психоемоційних відносин, оскільки вважається, що різкі зміни психоемоційних станів у співробітника національної поліції впливають не тільки на нього самого, а також на його оточуючих та відносини у родині.

Емоційна стійкість особистості має своє відображення у працях вітчизняних вчених: І.Ф. Аршава, Г.П.Дзвоник, В.В.Доценко, О.В. Кравченко та ін. Питанню професійного становлення присвячені праці Д.О. Александрова, Л.Й. Гуменюк, І.В. Жданової, О.М. Кокур, У.Б. Косар, О.А. Столярчук, А.О. Лінник та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота написана в межах тематичного плану кафедри психології, факультету психології, історії та соціології Херсонського

державного університету «Особистісні та ситуаційні ресурси особистості в умовах життєвої та суспільної кризи» (державний реєстраційний номер 0119U103458).

Мета роботи – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психоемоційні відносини у родинах службовців національної поліції.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані наступні **завдання дослідження**:

1. Теоретично проаналізувати психоемоційний стан та фактори які впливають на працівників поліції.
2. Теоретично дослідити особливості психоемоційних відносин у родинах працівників поліції.
3. Емпірично дослідити психоемоційні відносини у родинах службовців національної поліції.

Об'єкт дослідження – психоемоційні відносини.

Предмет дослідження – психоемоційні відносини у родинах службовців національної поліції.

У кваліфікаційній роботі використані наступні **методи**: теоретичні (аналізування, синтезування, узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження); емпіричні (анкетування, тестування), а також методи статистичної обробки даних.

Практичну значущість дослідження визначено тим, що на основі теоретичного аналізування та емпіричних пошуків було досліджено можливості для подальшої індивідуальної й групової корекції та розвитку відносин у сім'ях службовців національної поліції. Розкрито основні компоненти психоемоційних відносин, на основі якої можуть бути побудовані методичні схеми і прийоми корекційної та розвивальної роботи, для використання в практиці надання психологічної допомоги. Матеріали кваліфікаційного дослідження можуть бути корисними і при викладанні психології в різних типах навчальних закладів, зокрема дисципліни «Сімейна психологія», «Загальна психологія», «Юридична

психологія», «Психологічна корекція», «Вступ до спеціальності» та інші. Зміст теоретичної та практичної частин дослідження набуває особливого значення при проведенні тренінгово-терапевтичних груп.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедри психології від –30.11. 2023 року протокол № 6, представлені у публікації: «Психоемоційність та комунікативність у родині службовців національної поліції».

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ ВІДНОСИН У РОДИНАХ СЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

1.1. Психоемоційний стан та фактори які впливають на працівників поліції

Діяльність співробітників правоохоронних органів постійно супроводжується високим рівнем відповідальності, великим психоемоційним навантаженням, особливо при безпосередній взаємодії зі злочинними угрупованнями, за участю в розгоні масових заворушень та ін. [35, с.214].

В сучасних реаліях професійна діяльність, здійснювана представниками правоохоронних органів, являє собою емоційно напружений різновид соціальної активності, адже вона передбачає наявність надмірних фізичних та психічних навантажень. До того ж, така діяльність належить до професій підвищеного ступеню ризику, їй притаманні найвищі рівні професійного стресу та екстремальності.

Характер функціонування правоохоронних органів передбачає перелік особливих вимог до кожного потенційного співробітника, адже до їх професійної діяльності належить виконання таких завдань, як підтримання соціального порядку, протидія та профілактика правопорушень, забезпечення населення від екстремальних ситуацій. В рамках юридичної психології особистість працівника правоохоронних органів досліджується в контексті функціонування їх інтелектуальної сфери, стресостійкості, агресивності, здатності до здійснення самоконтролю при використанні збройних засобів. Але, поряд із цим, набуває актуальності питання дослідження особистісних утворень та їх впливу на особистість співробітника, від чого, в свою чергу, залежить зміст та якість здійснюваної професійної діяльності» [16, с.14].

«Служба в органах внутрішніх справ вимагає від співробітників значного напруження і самовіддачі, пов'язана з необхідністю протидіяти злочинності, що має найрізноманітніші форми прояву. Також, ця діяльність за своїм характером пов'язана з підвищеною соціальною і професійною відповідальністю. При цьому вплив несприятливих чинників навколишнього середовища поєднується з дефіцитом інформації і часу на прийняття адекватного рішення, наявністю несподіваних, неочікуваних перешкод. Різноманітні психологічні аспекти службової діяльності працівників правоохоронної системи з урахуванням впливу стресогенних чинників розглянуто в працях вітчизняних дослідників (В. Медведєв, Б. Бовін, М. Калашніков, А. Лебедев, В. Мицкевич, А. Москаленко, Е. Ніконов, А. Кучук, М. Мельник, В. Осадчий, О. Передерій)» [11, с. 60].

За час російської агресії в Україні, постало важливе питання щодо психологічного та емоційного станів поліцейських під час воєнного стану. Поліцейські постійно перебувають у стані психологічної напруги, але з початком бойових дій психологічне навантаження на особистість працівника поліції значно збільшилось.

У цих скрутних ситуаціях змінюється психічний стан співробітника, що призводить до поступової психофізичної зміни особистості, погіршення самопочуття, неможливості нормально працювати, до втрати професіоналізму і відходу з професії [35, с. 214].

Під час військового стану працівники поліції зазнають значних стресових впливів. Стресові умови, небезпека для життя, висока відповідальність та непередбачувані обставини впливають на психоемоційний стан поліцейських.

Існує декілька загальних факторів, які впливають на них, а саме:

- травматичні події - травматичні події та загроза особистої безпеки, розрив родинних зв'язків;

- військовий стан – який вимагає довготривалої розлуки з сім'єю та близькими, що спричиняє стрес та тривожність;

- високі очікування - поліцейські можуть відчувати значний тиск і відповідальність, коли їм доручають захищати громадян та забезпечувати безпеку під час екстремальних ситуацій;

- недостатність ресурсів - недостатнє фінансування, обладнання та перевантаження роботи можуть спричинити стрес серед поліцейських.

Працівники поліції щоденно несуть службу в екстремальних умовах, які пов'язані із протидією злочинності, великими рівнями відповідальності, забезпечення прав і свобод громадян під час військового стану.

Внаслідок цих факторів можуть виникати психологічні напруження: тривога, втома та найстрашніше, вияви агресії до оточуючих. Тому слід розуміти, який рівень агресії є дозволеним, а який може призвести до деструктивних наслідків [22, с.135].

Одночасно з нервово-психічною напругою співробітники піддаються значним фізичним навантаженням. Найчастіше вони несуть службу в посиленому режимі, в спеціальному спорядженні, включаючи спецзасоби і зброю. Збільшуються число тяжких злочинів, і це породжує збільшення випадків застосування співробітниками табельної вогнепальної зброї як для захисту громадян, так і в цілях особистої безпеки в ситуаціях, які, по суті, є екстремальними, незалежно чи це участь в бойових діях або повсякденна оперативно-службова діяльність [11, с.67].

Психологам в їх взаємодії з співробітниками правоохоронних органів доводиться стикатися з різними варіантами негативних психоемоційних станів, до числа яких відносяться:

✓ перевтома – стан, при якому рівень працездатності різко знижений, діяльність здійснюється на рівні фази субкомпенсації, порушена зміна фаз працездатності;

✓ тривога – відчуття невизначеної загрози, що перешкоджає формуванню адаптивної поведінки;

✓ страх – стереотип «аварійної» поведінки, що склався в процесі біологічної еволюції (розум повністю відключений, і людина діє нерационально, неконтрольований страх змушує тремтіти, кричати, плакати, сміятися, при цьому трусяться руки, стають «ватяними» ноги, дзвенить у вухах, застряє «клубок» у горлі, блідне обличчя, частішає серцебиття, перехоплює подих, розширюються зіниці, по спині «біжать мурашки»);

✓ паніка – прояв масового страху перед реальною чи уявною загрозою, безглузді метання, хаотичні дії, вчинки, які абсолютно виключають їх критичну оцінку, раціональність і етичність [35, с. 214].

У науковій літературі розрізняють різні ступені вияву агресивності у працівників поліції під час виконання ними службових обов'язків, а саме у військовий час. Чинники ступеня агресивності: високий – внутрішня схильність до «вибухів», емоційних спалахів із незначного приводу, виражений негативізм, недовірливість і підозрілість до всього та всіх, постійна готовність до нападу, навіть у неконфліктній ситуації; середній – може яскраво виявитися лише в особистісно значущій або екстремальній ситуації; слабкий – агресія не виявляється навіть в екстремальних, психогенних ситуаціях [22, с.135 цит. за 12].

Важливо враховувати, що фактор агресії серед поліцейських під час військового стану не є загальнопоширеним і не відображає становище всіх працівників поліції. Багато поліцейських проявляють професіоналізм і дотримуються етичних норм, навіть у найскладніших умовах.

Однак, враховуючи потенційні наслідки агресивної поведінки, важливо забезпечувати підтримку та допомогу поліцейським у збереженні їх психоемоційного здоров'я.

Організація, в якій працює працівник поліції, повинна надавати регулярні психологічні консультації та підтримку, поліцейські повинні мати можливість висловлювати свої емоції та враження, а також знаходити способи ефективно керувати стресом [22, с.135].

У психограмах усіх основних видів діяльності поліції зазначена вимога середнього рівня агресивності за показниками різних психодіагностичних методик. Такий рівень агресивності дозволяє здійснювати самозахист, ефективно виконання завдання в екстремальних умовах та захисти тих, хто цього потребує. Ці дії є суспільно корисним і виражальним (легітимним) виявом агресивності.

З огляду на процес європейської інтеграції України, до працівників поліції висуваються посилені вимоги. Зокрема, під час виконання професійних обов'язків поліцейський повинен не допускати жодних зловживань, свавільних або дискримінаційних дій, пов'язаних із фізичним або моральним насильством; виявляти коректну та бездоганну поведінку, а під час виконання своїх функціональних обов'язків, діяти з необхідною рішучістю та негайністю, коли це є доцільним для запобігання тяжкій, безпосередній і незворотній шкоді» [22, с.135 цит. за 13].

На думку Д.А. Зінченко, «психоемоційний стан працівників поліції під час військового стану в Україні, включаючи фактор агресії, є важливим аспектом, який потребує уваги і досліджень. Враховуючи високий рівень стресу та небезпеки, з якими зіштовхуються поліцейські, необхідно вживати заходів для забезпечення їх психологічного здоров'я. Проте екстремальна особливість службової діяльності поліцейського – це жорстка та статусна регламентація і є психотравмуючими чинниками, які загострюють деструктивну агресивність. Така агресивність має негативний контекст, підвищує конфліктність і нездатність до соціальної кооперації; перешкоджає конструктивній взаємодії, може забезпечувати

здійснення помсти, самоствердження, примусу, підвищення самооцінки тощо [22, с.135 цит. за 30].

Спираючись на думку Д.А. Зінченко, «психоемоційний стан поліцейських, включаючи фактор агресії, є складним і важливим аспектом, який впливає на їхню професійну діяльність та психологічне здоров'я. Постійна небезпека, експозиція до насильства та стресові ситуації можуть спричинити підвищену агресивність серед поліцейських. Проте, важливо розуміти, що агресія не є нормою і може мати шкідливі наслідки» [22, с.136].

У роботі Р.В. Задорожньої, «систематизовано найбільш типові стресові фактори в діяльності працівників правоохоронних органів. Ці фактори створюють стрес і включають у себе чинники стресу: нудьгу, позмінну роботу, небезпечні ситуації. Слід зазначити, що стресових факторів у роботі поліцейського є досить багато, але важливо зазначити, що стрес також є фактором у роботі поліцейського, який може негативно вплинути на процес служби. Тому виконання службових обов'язків у складних умовах, коли існує загроза не лише особистому життю та здоров'ю, а й інших людей, призводить до негативних наслідків, насамперед, у психічній сфері» [20, с.272].

М.Ю. Галич наголошує, що «стресові ситуації можуть впливати на співробітників наступним чином:

1) викликати різке зниження організованості поведінки (імпульсивні, передчасні і несвоєчасні дії). У тому випадку дезорганізація поведінки може виражатися у втраті сформованих навичок, повторі відповідної рухової реакції;

2) викликати гальмування дій і рухів, їх уповільнення аж до ступору: придушувати процеси сприйняття і мислення, і, тим самим, обумовлювати порушення прийому і переробки інформації (пропуск значущих сигналів), а також прийняття рішення;

3) у разі наявності необхідного рівня готовності обумовлювати підвищення ефективності діяльності (доцільна активність, чітке сприйняття і осмислення ускладнень, підвищення самоконтролю)» [11, с.68].

Як зазначають науковці (О. Никифорова, О. Бойко), «довге перебування під впливом негативного емоційного фону (стану провини, тривоги, незадоволеності, жорстокості, агресивності, невпевненості тощо), невміння самостійно зменшити ступінь переживання через несприятливі фактори небезпечно, адже руйнівню впливає не тільки на психічне самопочуття, а й на соматичний стан організму загалом.

У скрутних ситуаціях змінюється психічний стан поліцейських, що призводить до поступових психофізичних змін особистості, погіршення самопочуття, неможливості нормально працювати, а в тяжких випадках – навіть до втрати професіоналізму і звільнення з лав правоохоронних органів. Досвід спостереження за поведінкою працівників поліції показав, що невміння регулювати свій внутрішній психічний стан може негативно позначатися на взаєминах із близькими і друзями, на якості виконуваної роботи» [34, с.101].

Д.А. Зінченко наголошує, що «для підтримки психологічного здоров'я поліцейських, необхідно забезпечувати їм належну психологічну підтримку, навчання з керування стресом та конфліктами, а також застосовувати індивідуальний підхід до кожного працівника. Важливо створювати безпечне та підтримуюче робоче середовище, де поліцейські можуть висловлювати свої емоції та знаходити способи ефективного керування стресом.

Подолання фактора агресії в поліції вимагає комплексного підходу, який включає як індивідуальні, так і організаційні заходи. Забезпечення підтримки та допомоги поліцейським у збереженні їхнього психоемоційного благополуччя має велике значення для забезпечення

їхньої ефективності та професійності у виконанні важливої ролі в умовах військового конфлікту» [22, с.136].

В роботі О. Платковської «виокремлено характерні ознаки змін психічного стану співробітників та заходи з надання психологічної допомоги.

1. Гостре психічне або фізичне стомлення:

- погіршення уваги, пам'яті, мислення;
- млявість або безладна квапливість рухів, погіршення їх точності і координованості, невпевненість ходи;
- ослаблення вольових зусиль, рішучості, наполегливості, активності;
- погіршення самоконтролю, витримки;
- скарги на розбитість, загальну слабкість, неможливість надійно виконувати свої обов'язки.

Заходи: тимчасове звільнення від обов'язків служби; забезпечення умов для повноцінного відпочинку протягом не менше доби; тілесно орієнтована і мануальна терапія; допуск до роботи – після індивідуального психологічного контролю.

2. Перевтома:

- посилення ознак гострого стомлення;
- безпричинні коливання настрою, дратівливість;
- скутість, напруженість, виражена тривожність, занепокоєння;
- байдужість до навколишнього, пригніченість, відсутність інтересу до роботи;
- розлади сну (важке засинання і пробудження, переривчастий, поверхневий сон, що не приносить полегшення, часті ситуаційні сновидіння, безсоння вночі, сонливість удень);
- почервоніння (збліднення) шкірних покривів, задишка, серцебиття, пітливість;
- зниження апетиту, нудота;

– хворобливі відчуття в області серця, в м'язах, ломота в попереку і суглобах;

– головні болі, запаморочення.

Заходи: тимчасове звільнення від обов'язків служби; надання першої психологічної допомоги відповідно до характером розладів; проведення спеціалізованих відновлювальних заходів; психологічна підтримка, несугестивна психотерапія; допуск до виконання обов'язків повсякденної служби – за висновком відповідних спеціалістів [35, с. 215].

3. Афективні реакції, конфліктність:

– напруженість, занепокоєння, дратівливість;

– дріб'язкові причіпки до всього;

– «вибухове» реагування на зауваження, претензії.

Заходи: тимчасове звільнення від обов'язків служби; психологічна експрес-корекція стану; психологічна регуляція релаксуючого типу; щадний режим індивідуальної роботи з боку керівництва; направлення на консультацію до психіатра, невропатолога.

4. Психологічний шок (стресовий стан):

– поведінка, неадекватна обстановці, байдуже ставлення до навколишнього середовища;

– замкнутість, мовчазність;

– загальмованість реакцій, неухважність;

– тривожність, неспокійний сон;

– «відсутній» вид, утруднена «вмикаємість»;

– звуження уваги, інтересів, контактів.

Заходи: тимчасове звільнення від обов'язків служби; індивідуальна психологічна бесіда, мануальна та тілесна терапія; при необхідності – поглиблене дослідження і надання спеціалізованої допомоги; допуск до виконання обов'язків служби – після індивідуального психологічного

контролю; направлення на консультацію до психіатра, невропатолога». [35, с. 216].

1.2. Особливості психоемоційних відносин у родинах працівників поліції

Існують професії, які не особливо впливають на сімейне життя, а є такі, які дуже помітно входять в домашнє життя людей, визначають коло знайомств, стиль життя, кількість часу, що залишається на домашні справи і на спілкування один з одним. Перебування в професії - одна з найтриваліших і головних дистанцій в житті людини, яка надає найсильніший і не завжди сприятливий вплив на стан фізичного і психічного здоров'я суб'єкта професійної діяльності. Виконання завдань в умовах, де є ризик для життя і здоров'я, у значного числа працівників поліції викликає розвиток станів психічної дезадаптації, збіднення емоційної сфери, суїцидальні стани, несприятливі зміни в особистості, які в подальшому позначаються на стані здоров'я самого службовця і сімейних відносинах [2].

Прогресивна динаміка сучасної сім'ї поліцейських супроводжується рядом об'єктивних і суб'єктивних труднощів, на тлі яких є актуальною потреба в соціально-психологічному вивченні шлюбу та родини. На думку Н. Жук, професійна діяльність поліцейських характеризується підвищеною психологічною напруженістю, насичена конфліктними ситуаціями, а також набуває формування психологічної, а зокрема комунікативної компетентності співробітників національної поліції [17, 18, 19].

Вважається, що різкі зміни психоемоційних станів у співробітника національної поліції впливають не тільки на нього самого, а також на його оточуючих та відносно у родині» [37, с.100]. Савенко

Сім'я займає особливе місце серед підсистем суспільства, що складаються в тісних соціокультурних взаємозв'язках. Загострення

криміногенної ситуації і економічні кризи мають для сімей працівників поліції неминучі і важкі наслідки: тривалі розлуки, побоювання за здоров'я і життя близьких, погіршення матеріального благополуччя, деформація моральних цінностей та ін. Зазначені обставини впливають на стан психологічного клімату сімей, що відбивається в статистиці розлучень, суїцидів, плинності кадрів, дисциплінарних порушень серед особового складу працівників поліції [26, 27].

Аналіз матеріалів службових розслідувань свідчить про те, що 50-60% всіх випадків самогубств і замахів на життя, скоєних працівниками поліції, пов'язані з особисто-сімейними конфліктами. У 24% випадків конфлікти були обумовлені відсутністю допомоги у вихованні дітей і веденні домашнього господарства, через постійну зайнятість на службі. Сімейна сфера часто є джерелом рішення в коригуванні життєвих планів.

О. Никифорова та О. Бойко зазначають, що «діяльність поліцейських постійно супроводжується високим рівнем відповідальності, великим психоемоційним навантаженням, особливо при безпосередній взаємодії зі злочинними угрупованнями, участі в розгоні масових заворушень та ін. У співробітників є і проблеми соціально-побутового характеру, що негативно позначаються не тільки на їхньому психічному стані, а й на морально-психологічному кліматі всередині сім'ї, коли поліцейський не має можливості приділяти достатньо уваги родині через ненормований робочий графік» [34, с.101]

Недостатньо оцінено і вивчено значення сім'ї в здійсненні психорегулятивної функції - емоційної підтримки і стабілізації психологічного стану особистості, зняття напруженості, обумовленої характером службової діяльності. На індивідуальному рівні адекватність міжособистісних зв'язків у шлюбі знаходить своє вираження в рівні подружньої емпатії і відчутті єдності, що випробовується співробітником в різних сферах сімейної взаємодії - моральної,

інтелектуальної, емоційної та інших. Очевидно протиріччя між роллю сім'ї як агента психологічної підтримки, стимулюючого співробітника до професійного зростання, і тією реальною обстановкою, в якій фактори соціальної незахищеності і матеріальної незабезпеченості сімей відсувають на другий план службовий обов'язок, призводять службовців до рішення про звільнення. В системі роботи з особовим складом працівників поліції однією з актуальних-проблем є забезпечення професійно-надійних кадрів. Вирішення цієї проблеми значною мірою пов'язане з профілактикою і подоланням професійної деформації співробітників, що виявляється в різних сферах: моральної, інтелектуальної, емоційної, професійної. Це має на увазі визнання пріоритетної ролі людської особистості і серед різних професійних факторів, що, в свою чергу, розширює призначення і ускладнює проблематику психологічної служби [24, 28, 29].

Встановлено, що сім'я впливає на трудову діяльність людини. Ефективна і більш продуктивна діяльність спостерігається у людей, сімейне життя яких склалися дуже сприятливо. Однак ще недостатньо оцінено і вивчено значення сім'ї в здійсненні таких видів соціального регулювання, як емоційна підтримка і стабілізація особистості, ліквідація напруженості, обумовленої характером службової діяльності.

Професійна і сімейна сфери працівників поліції є специфічно взаємодіючими соціально-психологічними системами. Виявлення особливостей їх взаємовпливу дозволить розробити науково обґрунтований комплекс заходів щодо оптимізації психологічного забезпечення працівників поліції у сфері сімейних відносин [25].

Сім'ї працівників поліції виступають в якості об'єктів, що відчують негативний вплив службової сфери, і в якості суб'єктів (малих груп), що долають наслідки цього впливу. При зниженій здатності сімей до адекватних змін виникає ризик порушень сімейних відносин під впливом негативних психологічних факторів службової

сфери.

Характер впливу сімейних взаємин на професійну сферу працівників поліції визначається типом подружнього ставлення до службової сфери. Конкретними механізмами і результатами цього впливу можуть виступати: компенсація впливу професійних стресорів, актуалізація або блокада професійної мотивації, дезадаптація співробітників, дезорганізація ритму їх оперативно-службової діяльності [23].

Дезадаптація в сфері сімейної взаємодії може надавати деструктивний вплив на мотивацію службової діяльності працівників поліції, знижувати їх стійкість до впливів службових стрес-факторів.

Умовою підтримки оптимального соціально-психологічного самопочуття працівників поліції в сфері професійної і сімейної взаємодії може виступати їх прагнення до самоактуалізації, що відображає цілісність, емоційну зрілість і врівноваженість особистості.

Характер включеності особистості працівника поліції в професійну і сімейну сфери як взаємодіючі соціально-психологічні системи є фактором, що обумовлює закономірності і механізми їх взаємного впливу [4, 5].

Існує взаємообумовлений зв'язок між стабільністю сімейного функціонування і ставленням чоловіків до професійної сфери діяльності. Виявлено 4 типи ставлення до службової сфери діяльності працівників поліції: партнерське, толерантне, індіферентне і агресивне.

Виділені типи подружнього ставлення до службової сфери, коригують стилі сімейної взаємодії, кожному з яких властивий конкретний механізм впливу на психологічні чинники службової діяльності працівників поліції: компенсація впливу службових стресорів, актуалізація або блокада професійної мотивації, фрустрація емоційної сфери, дестабілізація психологічного стану, дезорганізація ритму службової діяльності.

Сімейні системи з недостатньою адаптивністю не справляються з коливаннями, викликаними мінливими вимогами службової сфери. Це обумовлює дезадаптацію сімей - деструктивний процес, в ході якого розвиток сімейних соціально-психологічних процесів призводить не до вирішення проблемних ситуацій в життєдіяльності сімей, а до посилення труднощів їх функціонування [10, 15].

Багатоаспектність проблеми зумовила необхідність аналізу наукової літератури за кількома тематичними напрямками: соціально-психологічні та соціологічні характеристики сім'ї як малої групи, психологічні чинники службової діяльності працівників поліції, проблематика взаємовпливу сімейної та професійної сфер працюючих індивідів.

У вітчизняній психології існують різні підходи до дослідження сім'ї. Парадигма соціального підходу орієнтована в основному на її зовнішні зв'язки; внутрішні зв'язки досліджуються крізь призму понять, що характеризують малу групу; як окрема категорія виділяється спосіб життя сім'ї. Перший підхід більш соціологічний, другий - психологічний.

Лінія вивчення взаємин партнерів по спілкуванню, у вітчизняній психології розвивається з теорії відносин Мясищева, реалізується в дослідженнях емпатії, яку не слід розглядати як чисто емоційне явище. В процесі психічного розвитку емпатичні переживання формуються як емоційно-когнітивні системи, в яких більш складні форми емпатії опосередковані знанням.

Психологічне забезпечення працівників поліції в сфері сімейних взаємин є дієвим фактором підвищення ефективності професійної діяльності та попередження негативних явищ серед особового складу - службової демотивації, алкоголізації, професійної деформації. Основними напрямками психологічного забезпечення працівників поліції в сфері сімейних взаємин є: психодіагностика індивідуально-

особистісних якостей співробітника і соціально-психологічних характеристик сім'ї; консультативна і психокорекційна діяльність в індивідуально-особистісній сфері співробітника; консультативна і психокорекційна робота по оптимізації сімейних відносин співробітника; профілактична робота по попередженню деструктивних явищ у службовій і сімейній сферах життєдіяльності співробітників.

Висновки до першого розділу

У ході теоретичного дослідження виокремлено фактори які впливають на психоемоційний стан службовця поліції: травматичні події, військовий стан, високі очікування, недостатність ресурсів, фізичні навантаження. До негативних психоемоційних станів відносяться перевтома, тривога, страх, паніка, агресивність.

Сім'я впливає на трудову діяльність людини, однак ще недостатньо оцінено і вивчено значення сім'ї в здійсненні таких видів соціального регулювання, як емоційна підтримка і стабілізація особистості, ліквідація напруженості, обумовленої характером службової діяльності.

Сім'ї працівників поліції виступають в якості об'єктів, що відчують негативний вплив службової сфери, і в якості суб'єктів, що долають наслідки цього впливу. При зниженій здатності сімей до адекватних змін виникає ризик порушень сімейних відносин під впливом негативних психологічних факторів службової сфери.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ ВІДНОСИН У РОДИНАХ СЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

2.1. Обґрунтування процедури дослідження психоемоційних відносин у родинах службовців національної поліції

У другій частині нашого дослідження ми поставили за мету дослідити психоемоційні відносини у родинах службовців національної поліції.

Дослідження проводилося в онлайн-форматі через різні застосунки (електронна пошта, телеграм, месенджер, вайбер і т.д.), участь у дослідженні взяли 14 пар віком від 25 до 40 років.

Для досягнення поставленої мети були використаті наступні методи [32]:

- 1) Тест Лірі направлений на дослідження міжособистісних відносин у шлюбних парах.
- 2) Тест опису поведінки К.Томаса дозволив виявити типи поведінки чоловіків та жінок в конфліктних ситуаціях.
- 3) Фрайбурзький особистісний опитувальник (FPI) дозволив проаналізувати особистісні фактори досліджуваних чоловіків та жінок.
- 4) Методи математико-статистичної обробки даних дозволили представити отримані результати у кількісній формі.
- 5) Кореляційний аналіз дозволив виявити значимі взаємозв'язки між отриманими показниками шлюбних пар.

Для діагностики ми розробили спеціальні бланки для відповідей і розіслали файл на електронні адреси та ін. застосунки (телеграм, месенджер і т.д.).

«Тест Лірі». Це особистісний опитувальник, розроблений Лірі в 1957 році та спрямований на діагностику міжособистісних відносин і властивостей особистості, істотних при взаємодії з іншими людьми.

Задача випробуваного при роботі з опитувальником складається в співвіднесенні кожного з 128 лаконічних характеристик з оцінкою свого «Я». Кожна з епітетів-характеристик має порядковий номер. Характеристики можуть розміщуватися на картках з подальшим сортуванням, або в тестовому зошиті з фіксацією відповіді («так» або «ні») на окремому бланку.

У тесті виявляються 8 шкал, в яких оцінки розподіляються таким чином:

1-4 - слабка виразність рис типу;

5-8 - помірна виразність;

9-12 - сильна виразність; аж до патології

1. Домінантність - владність - деспотичність

Відображає лідерські завдатки, прагнення до домінування, незалежність, здатність брати на себе відповідальність.

2. Упевненість в собі - самовпевненість - самозакоханість

Відображає незалежність, діловитість, в крайньому вияві егоїстичність і черствість, труднощі та проблеми перекладають на плечі оточуючих, але дивляться на них відчужено, гидливо, зверху в низ, зі сторони. Самозамилування. Лідерами бути не можуть.

3. Вимогливість - непримиренність - жорстокість

Дозволяє оцінювати такі якості, як дратівливість, критичність, нетерпимість до помилок партнера.

13-16 - настільки агресивні, що можуть дійти до антисоціальної поведінки. Жорстокість взагалі і по відношенню до оточуючих. Прямолинійність не поглядаючи на обставини. Грубість, упертість, глузливість, уїдливість.

1-4 - завзятість, наполегливість, здатність бути суворим,

справедливим, невблаганним, дратівливим, недружнім.

4. Скептицизм - упертість - негативізм

Характеризує недовірливість, підозрілість, ревності, образливість, злопам'ятність.

13-16 - висока міра підозрливості, шизоїдні або паранойяльні тенденції, або психопатія.

До 12 - людина зазнає труднощів у міжособистісних контактах, через те що вважає, що до нього погано відносяться, замкнутий, насторожений, недобррозичливий. Сторожкість по відношенню до людей носить часто невербальний характер. Злобно жартують, роблять скептичні зауваження, але при цьому дуже образливі.

5. Поступливість - лагідність - пасивна слухняність

Дозволяє оцінити критичність до себе, скромність, несміливість, соромливість.

13-16 - у всьому ставить себе на останнє місце, розвинене почуття провини. Соромливий, невпевнений в собі, істинний конформний. Потребує сильного типу (необхідний 1-й тип).

1-4 - легко бентежить, невпевнений у собі, схильний до самобичування, боязкий, сором'язливий, здатний визнавати свою неправоту.

6. Довірливість - слухняність - залежність

Оцінюються такі якості, як шанобливість, вдячність, прагнення доставляти радість партнеру.

13-16 - довірливість, високий рівень конформності, залежність, можливі нав'язливі страхи і побоювання, різка невпевненість у собі, дуже шанують авторитети.

7. Добросердя - несамотійність - надмірний конформізм

Характерна здібність до взаємодопомоги, товарицькість, доброзичливість, уважність (той, що конвенціонально-співробітничав).

13-16 - компромісний і конформний тип поведінки, готовність до співпраці, кооперативна орієнтація. Прагнуть бути гнучкими в ім'я спільних інтересів, енергійні, ініціативні, дуже орієнтовані на позитивну оцінку і соціальне схвалення.

8. Чуйність - безкорисність - жертовність (альтруїстичний).

Відображає делікатність, ніжність, прагнення піклуватися про близьких, терпимість до недоліків і вміння прощати, альтруїстичний тип часто буває вивіскою, яка приховує інший тип.

«Тест опису поведінки К. Томаса». Для описання типів поведінки людей в конфліктних ситуаціях К. Томас вважає приміниму модель регулювання конфліктів, основними вимірюваннями в якій являються кооперація, яка пов'язана з увагою людини до інших людей, які мають конфлікт, і наполегливість, для котрої характерний акцент на захисту особистих інтересів. Відповідно цим двом основним вимірюванням К. Томас виділяє слідуєчі способи регулювання конфліктів:

1. конкуренція;
2. уникнення;
3. співробітництво;
4. компроміс;
5. пристосування.

К. Томас вважає, що при уникненні конфліктів ні одна з сторін не досягає успіху при таких формах поведінки, як конкуренція, пристосування і компроміс, або один з учасників виявляється виграші, а інший програє, або обоє програють, так як ідуть на компромісні уступки. І тільки в ситуаціях співробітництва обоє сторін виявляються виграші.

В своєму опитуванні по виявленню типових форм поведінки К. Томас описує кожен з п'яти перерахованих варіантів 12 судженнями про поведінку індивіда в конфліктній ситуації [8].

«**Особистісний опитувальник FPI**» створений головним чином для прикладних досліджень із урахуванням досвіду побудови й застосування таких широко відомих опитувальників, як 16PF, MMPI, ЕрІи ін. Шкали опитувальника сформовані на основі результатів факторного аналізу й відображають сукупність взаємозалежних факторів. Опитувальник призначений для діагностики станів і властивостей особистості, які мають першорядне значення для процесу соціальної адаптації й регуляції поведінки.

Опитувальник FPI містить 12 шкал; форма В відрізняється від повної форми тільки у два рази меншим числом питань. Загальна кількість питань опитувальника - 114. Одне (перше) питання в жодну зі шкал не входить, тому що має перевірочний характер. Шкали опитувальника I-IX є основними, або базовими, а X-XII - похідними, що інтегрують. Похідні шкали складені з питань основних шкал і позначаються іноді не цифрами, а буквами E, N і M відповідно.

Шкала I (невротичність).

Шкала II (спонтанна агресивність).

Шкала III (депресивність).

Шкала IV (дратівливість).

Шкала V (товариськість).

Шкала VI (врівноваженість).

Шкала VII (реактивна агресивність).

Шкала VIII (сором'язливість).

Шкала IX (відкритість).

Шкала X (екстраверсія - інтроверсія).

Шкала XI (емоційна лабільність).

Шкала XII (маскулінізм - фемінізм) [10].

Методи математико-статистичної обробки даних: кореляційний аналіз за Пірсоном, ϕ – критерій Фішера, t-критерій Ст'юдента [8].

Бочелюк

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження психоемоційних відносин у родинх службовців національної поліції

Під час проведення дослідження за допомогою тесту Лірі нами були виявлені наступні результати (рис. 2.1):

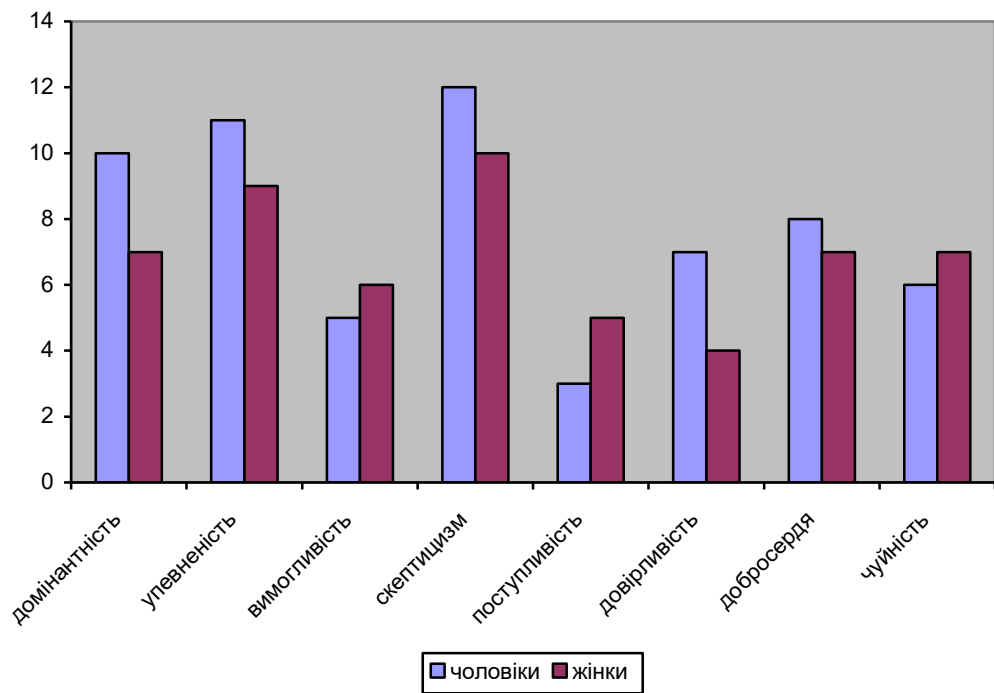

Рис. 2.1. Результати дослідження за тестом Лірі

Отримані результати чоловіків (службовців) та жінок свідчать про те, що розбіжності були виявлені тільки за першою шкалою.

Таким чином, за першою шкалою (домінантність-деспотичність) нами було виявлено, що чоловіки (службовці поліції) більш домінантні, енергійні, компетентні, авторитарні лідери, успішні в справах, люблять надавати поради, вимагають до себе поваги. Жінки в більшій мірі впевнені в собі, але не обов'язково лідери, вперті і наполегливі.

Під час підрахунку t-критерія Ст'юдента було виявлено, що різниця у особливостях відношення до оточуючих виявилася значимою $t_{emp}(4,6), p \leq 0,05$. Тобто ми можемо стверджувати, що в більшості випадків чоловіки мають потенціал авторитарних лідерів.

За останніми шкалами нами не було виявлено значимих розбіжностей. Отже, більшість досліджуваних чоловіків та жінок мають егоїстичні риси, орієнтовані на себе, схильні до суперництва. Можливо це пов'язано з тим, що жінки також бажають займати роль лідера в родині.

Досліджувані вперті, наполегливі і енергійні. Критичні, відчують труднощі в інтерперсональних контактах за своєї підозрливості і страху поганих відносин, замкнуті, скептичні, свій негативізм проявляють у вербальній агресивності.

В більшості випадків скромні, емоційно здержані, здатні підкорятися. Конформні, очікують допомоги і порад, довірливі. Схильні до співробітництва, кооперації, гнучкі і компромісні при вирішенні проблем і в конфліктних ситуаціях, прагнуть бути в згодності з думками оточуючих, слідуєть правилам доброго тону з оточуючими, прагнуть допомагати, почувати себе в центрі уваги, заслужити прийняття і любов, проявляють тепло та дружлюбність у відносинах.

Також досліджувані відповідальні по відношенню до людей, делікатні, м'які, добрі, емоційні відношення до людей проявляють в співчутті, симпатії, піклуванні.

Таким чином, можемо говорити про те, що більшість чоловіків та жінок потенційні лідери, в більшості випадків схильні до суперництва, але в той же час, можуть вирішувати конфліктні ситуації за допомогою компромісу. Мають виражені риси емпатійних особистостей.

Проведене дослідження сімейних пар за допомогою Фрайбурзького особистісного опитувальника (FPI), свідчить про наступне: жінки отримали високі показники за першою, третьою та десятою шкалами (відповідно невротичність, репресивність та емоційна лабільність), а для чоловіків – характерні високі результати сьомою та одинадцятою шкалами.

Отже, це свідчить про те, що для жінок більш характерна невротичність, тобто властиві такі риси як: нервовість, невміння знайти вихід з положення та приділення значної частини уваги власним почуттям, а також спонтанна агресивність (імпульсивна поведінка, безпосередність). Крім цього для них характерна депресивність в емоційних станах, в поведінці, в відношенні до себе та до соціального середовища. Як ми бачимо з отриманих нами результатів, для досліджуваних також властива сором'язливість, що може проявлятися в наявності тривоги, скованості, невпевненості, внаслідок чого виникають труднощі в соціальних контактах.

Також для них характерна відкритість, прагнення до довірливо-відкритої взаємодії з оточуючими людьми при високому рівні самокритичності, а також емоційна лабільність – нестійкий емоційний стан, який проявляється в частій зміні настрою, підвищеній збудливості, роздратованості, недостатньої саморегуляції.

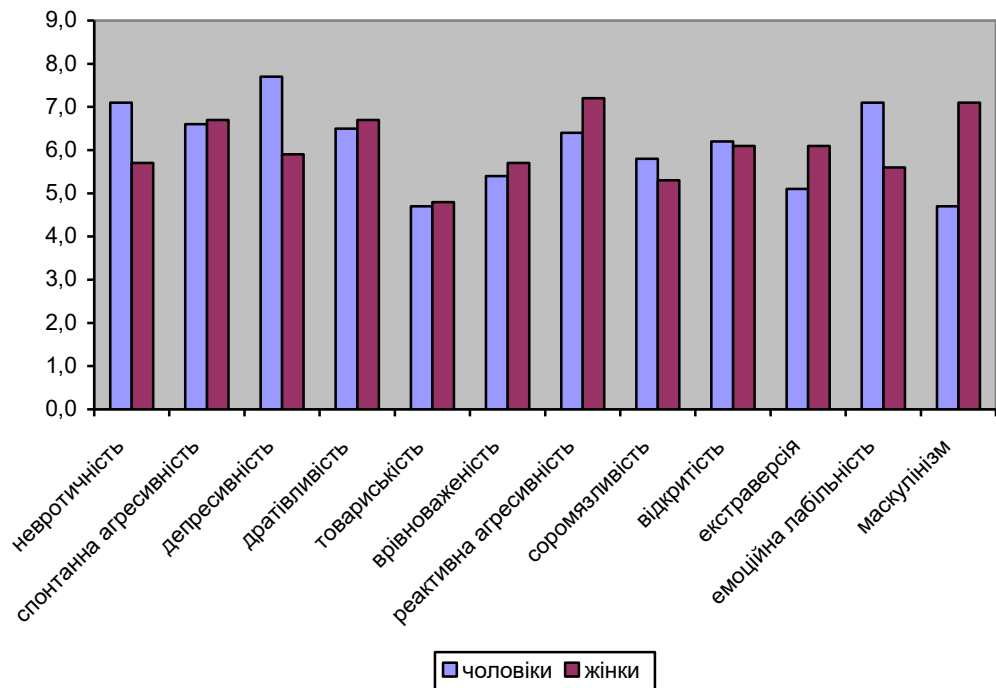

Рис. 2.2. Графічне зображення результатів за Фрайбурзьким особистісним опитувальником

Для чоловіків більш характерно агресивне відношення до соціального оточення та вираженим стремлінням домінувати, відстоювати свою точку зору, егоцентричність, авторитарність, недовірливість.

Крім цього, в ході нашого дослідження за допомогою Фрайбурзького особистісного опитувальника, ми отримали високі бали за шкалою 4 (роздратованість) як у вибірці жінок, так і в вибірці чоловіків. Отже ми можемо стверджувати, що як чоловікам так і жінкам в шлюбних парах властивий нестійкий емоційний стан зі схильністю до афективного реагування. Для них характерні такі риси як, нетерпимість, імпульсивність, збудливість, напруження, безпосередність. Дані результати можуть негативно впливати на взаємовідносини в парах, оскільки виразність такої поведінки призводить до негативних тенденцій.

Таблиця 2.1.

Порівняння середніх значень показників жінок та чоловіків за Фрайбурзьким особистісним опитувальником

Показники	М (жінок)	М (чоловіків)	t (жінок-чоловіків)
Невротичність	7,1	5,7	2,56*
Спонтанна агресивність	6,6	6,1	0,57
Депресивність	7,5	5,9	2,14*
Роздратованість	6,5	6,7	0,19
Товариськість	4,7	4,8	0,08
Врівноваженість	5,4	5,7	-
Реактивна агресивність	6,4	7,2	2,43*
Сором'язливість	5,8	5,3	1,08
Відкритість	6,2	6,1	0,98
Екстраверсія-інтроверсія	5,1	6,1	0,05
Емоція лабільність	7,1	5,6	2,95***
Маскуліність-фемініність	4,5	7,1	0,05

Умовні позначки: М – середні значення; t – критерій значимості різниць Стюдента
 * - різниці, значимі при $p = 0,05$; ** - різниці, значимі при $p = 0,01$, *** - різниці, значимі, при $p = 0,001$.

Під час кількісної характеристики результатів (табл. 2.1) ми виявили, що для жінок більш характерна невротичність, тобто властиві такі риси як: нервовість, невміння знайти вихід з положення та приділення значної частини уваги власним почуттям. Під час підрахунку t-критерія Стьюдента було виявлено, що ця різниця у відношенні є значимою t_{emp} (2,56, при $p \leq 0,05$), а отже існує різниця в рівні невротичності чоловіків та жінок.

Крім цього нами було виявлено, що для жінок характерна депресивність в емоційних станах, в поведінці, в відношенні до себе та до соціального середовища. Результати t-критерія Стьюдента виявили, що ці результати є значимими t_{emp} (2,14, при $p \leq 0,05$), а отже у жінок присутня депресивність в емоційних станах.

Також нами було виявлено, що для чоловіків більш характерно агресивне відношення до соціального оточення, ніж для жінок. Під час підрахунку t-критерія Стьюдента було виявлено, що ця різниця у відношенні є значимою t_{emp} (2,95, при $p \leq 0,01$), а отже існує різниця в рівні агресивності досліджуваних.

В ході дослідження ми виявили, що жінкам характерна емоційна лабільність. Під час підрахунку t-критерія Стьюдента було виявлено, що ця різниця у відношенні є значимою t_{emp} (2,43, при $p \leq 0,05$), а отже існує різниця в рівні емоційної лабільності, тобто у жінок частіше проявляється зміна настрою, підвищена збудливість, роздратованість.

Під час проведення «Тест опису поведінки К. Томаса» ми аналізували отримані результати чоловіків та жінок щодо стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях (рис. 2.3).

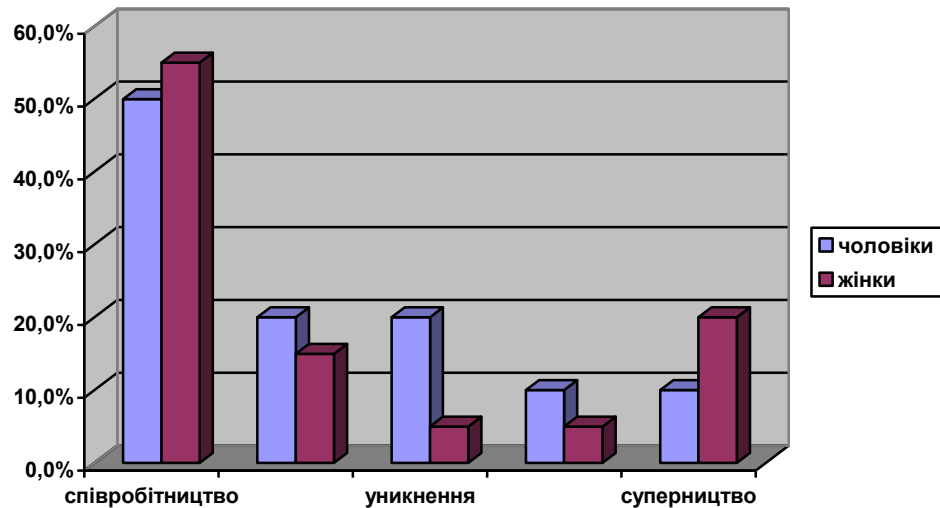

Рис. 2.3. Розподіл результатів за методикою «Тест описання поведінки Томаса»(у %)

Як видно з рис. 2.3 більшість досліджуваних чоловіків та жінок в конфліктних ситуаціях користуються таким способом поведінки як – співробітництво (50 % чоловіків та 55 % жінок), а це говорить про те, що учасники конфліктних ситуацій приходять до альтернативи, яка повністю задовольняє інтереси конфлікуючих сторін. Шлюбні пари в таких ситуаціях мають рівний ранг або зовсім не звертають увагу на різницю в своїх положеннях. Кожна сторона бажає добровільно і на рівноправній основі вирішувати спірні питання, з тим щоб, в кінцевому рахунку, прийти до певної згоди відносно взаємовигідного вирішення значимої для усіх проблеми.

20 % досліджуваних чоловіків та 15 % жінок вирішують конфліктні ситуації за допомогою компромісу. Як відомо, здібність до компромісу високо ціниться, однак ця стратегія ефективна лише в деяких випадках. Учасники конфлікту, які мають різні ранги, схильні до досягнення домовленості, щоб виграти час і зберегти сили, не йти на розрив відношень, уникнути зайвих втрат. Рівні по рангу конфлікуючі сторони, мають взаємовиключаючі інтереси, усвідомлюють необхідність змиритися з даним положенням справ і розстановкою сил.

Суб'єкти конфлікту добре усвідомлюють його причини і розвиток, щоб судити реально про ті обставини, всі «за» та «проти» своїх інтересів.

20% досліджуваних чоловіків та 5% жінок користуються стратегією – уникнення, що вказує на відсутність прагнення до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення своїх цілей.

10% чоловіків та 5% жінок використовують стратегію пристосування, яка характеризується принесенням в жертву своїх інтересів заради іншого. Жоден з шлюбних пар не користується стратегією поведінки – суперництво, що являється позитивним в сімейних відносинах.

20% жінок та 10% чоловіків використовують стратегію суперництва, а отже намагаються вирішувати конфліктні ситуації з урахуванням своїх інтересів. Це може свідчити про те, що шлюбні пари знаходяться на етапі адаптації одне до одного та вирішують питання лідерства у відносинах.

В таблиці 2.2. зображені результати підрахунку значимих розбіжностей стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях чоловіків та жінок.

Таблиця 2.2.

Результати підрахунку значимих розбіжностей стратегій поведінки у конфлікті за ϕ - критерій Фішера

Показник	Чоловіки	Жінки	ϕ емпіричне	Рівень значення
Співробітництво	50	55	0,15	-
Компроміс	20	15	1,02	-
Уникнення	20	5	3,22	0,01
Пристосування	10	5	1,89	-
Суперництво	10	20	2,25	0,05

Отже, нами було виявлено розбіжність за показником «уникнення» ϕ -ем. (3,22), $p \leq 0,01$, тобто відсоткова доля чоловіків, які використовують стратегію уникнення у вирішенню конфліктів, перевищує відсоткову

долю жінок. Також було виявлено, що відсоткова доля жінок, які використовують стратегію суперництва у вирішенні конфліктів ф-ем. (2,25), $p \leq 0,01$, перевищує відсоткову долю чоловіків.

Таким чином, нами було виявлено, що більшість досліджуваних користуються таким способом регулювання міжособистісних відносин як, співробітництво, що говорить про те, що досліджувані можуть за допомогою домовленостей, спілкування, вирішити свої проблеми, що не призводить до конфліктних ситуацій.

Кореляційний аналіз отриманих результатів чоловіків дозволив нам виявити наступне:

На рис. 2.4. наглядно зображена структура кореляційних зв'язків між показниками чоловіків. Виявлений взаємозв'язок між показником «спонтанна агресивність» та такими як, «уникнення» $r=0,55$, «деспотичність» $r=0,66$, «конкуренція» $r=0,43$, та показником «конкуренція» з «врівноваженістю» $r=-0,41$.

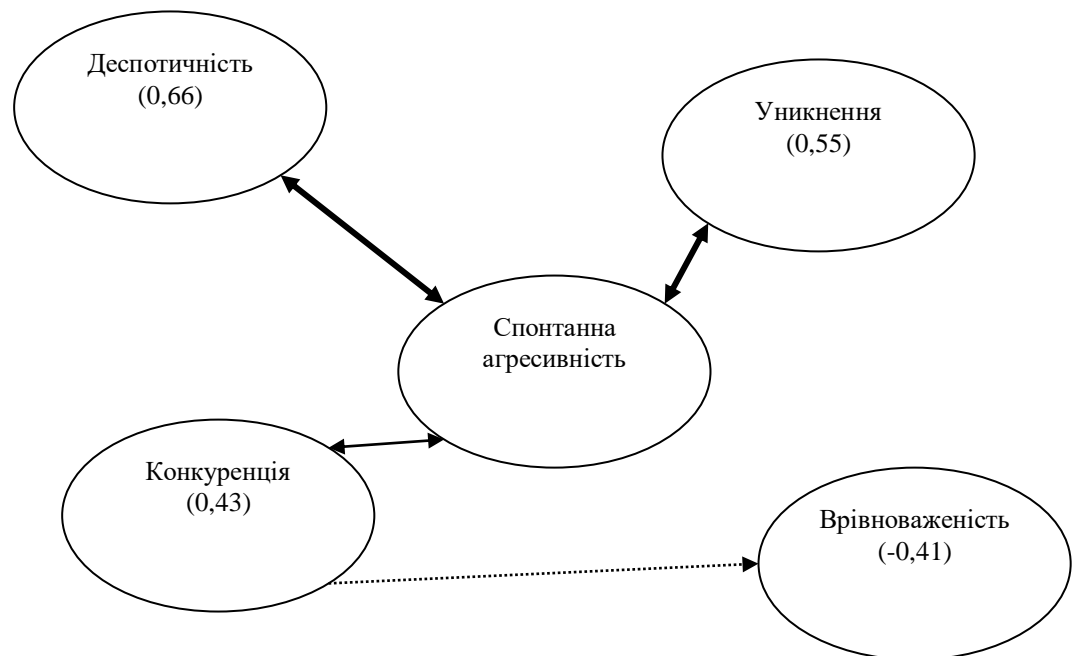

Рис. 2.4. Структура значущих кореляційних зв'язків показника рівня виразності спонтанної агресивності та конкурентного типу поведінки з особистісними характеристиками чоловіків

Примітка: кореляційні зв'язки на малюнку зображені за допомогою з'єднувальних ліній, чим товща та жирніша лінія, тим сильніший та значиміший зв'язок між показниками. Прямі кореляційні зв'язки зображені суцільною лінією, а обернені пунктиром.

Таким чином, нами було виявлено, що імпульсивна, безпосередня поведінка чоловіків може призводити до деспотичної поведінки ($r=0,66$, при $p \leq 0,01$), а отже до патологічної виразності прагнення до домінування та незалежності.

Також слід вказати, що підвищений рівень психопатизації може збільшувати домінування у чоловіків таких способів вирішення конфліктних ситуацій як, конкуренція ($r=0,43$, при $p \leq 0,05$) та уникнення ($r=0,55$, при $p \leq 0,01$). Це свідчить про те, що надмірна імпульсивність чоловіків призводить до відсутності прагнення до кооперації у вирішенні спірних питань або ж до крайніх форм поведінки, які виражаються у відсутності бажання до кооперації, а жага досягти власні цілі. Дані результати можуть погіршувати взаємовідносини між чоловіками та жінками.

Останній взаємозв'язок виявився оберненим, а саме конкурентний тип поведінки чоловіків може сприяти ($r=-0,41$), при $p \leq 0,05$) зниженню їх врівноваженості як риси характеру. Тобто, бажання досягти лише свої цілі, не звертаючи увагу на бажання дружини, призводить до зниження врівноваженості, що може сприяти збільшенню агресивності і розлад у взаємовідносинах між подружжям.

Наступна структура кореляційних зв'язків зображена на рис. 2.5: показник «співробітництво» та такими як, «відкритість» $r=0,55$, «спонтанна агресивність» $r=-0,66$ та показником «врівноваженість» $r=0,44$.

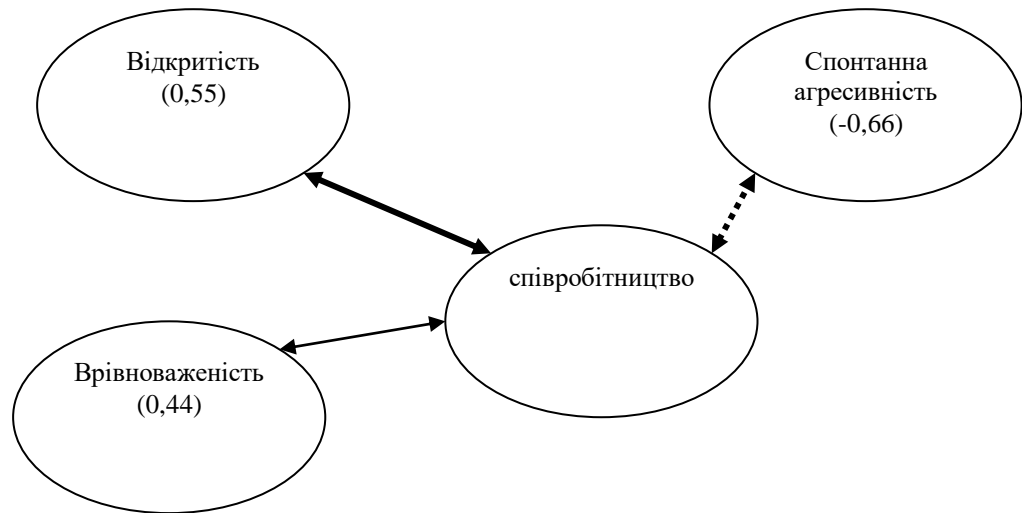

Рис. 2.5. Структура значущих кореляційних зв'язків показника рівня виразності співробітництва з особистісними якостями чоловіків

Таким чином, домінування стратегії співробітництва при вирішенні конфліктних ситуацій сприяє зменшенню ($r=-0,60$, при $p \leq 0,01$) спонтанної агресивності чоловіків, збільшенню їх врівноваженості ($r=0,44$), при $p \leq 0,05$) та відкритості ($r=0,55$, при $p \leq 0,01$). Таким чином можемо стверджувати, що бажання знайти згоду, альтернативу під час вирішення конфліктних ситуацій з жінками сприяє зменшенню їх імпульсивної, безпосередньої поведінки та обумовлює їх відкритість та врівноваженість в поведінці. Тобто, адекватне вирішення спірних питань, врахування іншої точки зору сприяє налагодженню взаємовідносин у подружжя.

Отримані результати вказують на наступне:

1. високий рівень спонтанної агресивності чоловіків сприяє домінуванню деспотичності в характері та домінування таких типів поведінки як, конкуренції та уникнення при вирішенні конфліктних ситуаціях;
2. співробітництво як стратегія вирішення конфліктів сприяє відкритості, врівноваженості чоловіків та зниженню їх рівня спонтанної агресивності.

Кореляційний аналіз результатів жінок виглядає наступним чином:

На рис. 2.6. наглядно зображена структура кореляційних зв'язків між показниками жінок. Виявлений взаємозв'язок між показником «залежність» та такими як, «альтруїзм» $r=0,59$, «фемінність» $r=0,44$, «приспосування» $r=0,71$, та «невротичністю» $r=0,48$.

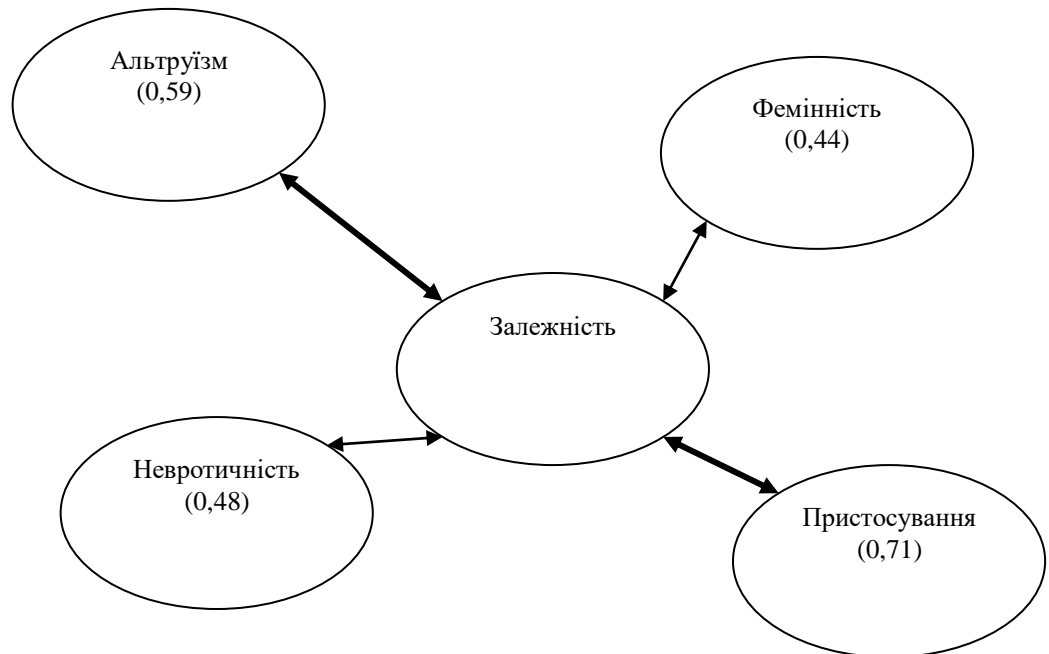

Рис. 2.6. Структура значущих кореляційних зв'язків показника рівня виразності залежності жінок з типом поведінки в конфліктних ситуаціях та особистісними характеристиками

Отримані результати вказують на те, що залежна поведінка жінок сприяє домінуванню невротичності ($r=0,48$), при $p \leq 0,05$), пристосування в вирішенні конфліктних ситуаціях ($r=0,71$, при $p \leq 0,01$) та альтруїзму в їх поведінці $r (0,59) p \leq 0,01$. Отже, патологічне бажання доставляти радість партнеру по шлюбу, страх його позбутися, сприяє збільшенню стану невміння знаходити виходу з положення, принесенню в жертву своїх інтересів заради іншої особистості у вирішенні конфлікту. З іншого боку залежність сприяє формуванню гуманних рис характеру, та все ж таки в занадто збільшеному вигляді, як у бажанні допомогти партнеру по шлюбу, терпимість до його недоліків, вміння прощати не зважаючи на свої інтереси.

Слід відзначити, що залежна поведінка сприяє домінуванню фемінних рис характеру жінок ($r=0,44$, при $p \leq 0,05$). Тобто, патологічна виразність доставляти радість партнеру по шлюбу сприяє домінуванню таких рис характеру жінок як, поступливість, ніжність, довірливість, спокійність, емоційність, м'якість, слабкість, практичність, консервативність, емпатійність, що характеризує жіночність.

Остання структура кореляційних зв'язків жінок зображена на рис. 2.7. Отже, існує взаємозв'язок між показником «альтруїзм» та такими як, «сором'язливість» $r=0,67$, «інтровертивність» $r=0,49$ та «співробітництво» $r=0,63$.

Виражений бік альтруїзму обумовлює інтроверсію $r(0,49) p \leq 0,05$ та сором'язливість жінок ($r=0,67$, при $p \leq 0,01$). Тобто, бажання постійно піклуватися про близьких людей обумовлює зосередженість жінок на собі, на своєму внутрішньому стані, не бажання висловлювати свою точку зору та почуття сором'язливості, страху бути в центрі уваги. Всі ці взаємозв'язки можуть негативно впливати на взаємовідносини чоловіків та жінок.

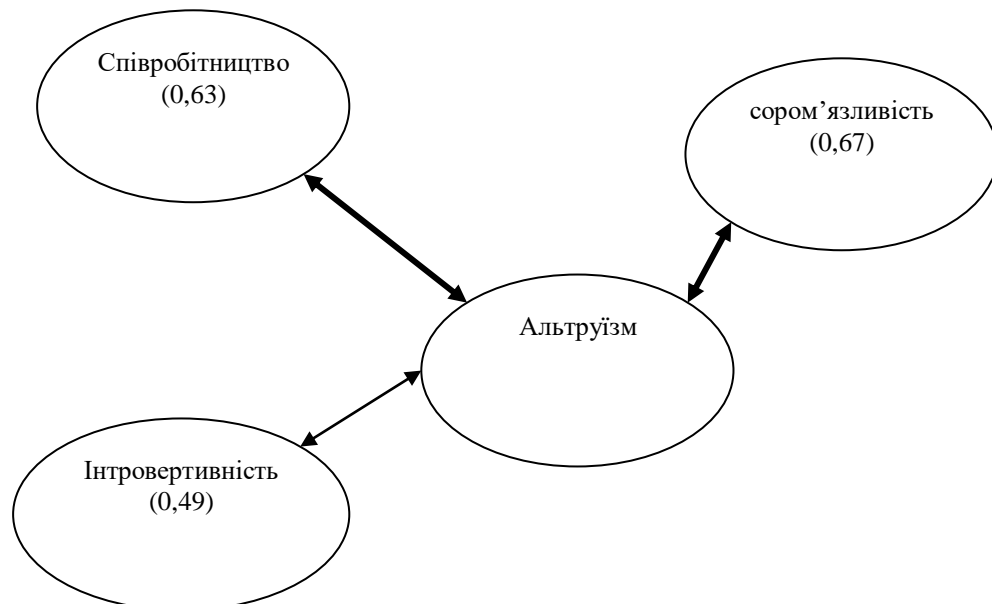

Рис. 2.7. Структура значущих кореляційних зв'язків показника рівня виразності альтруїзму жінок з типом поведінки та особистісними характеристиками

Також високий рівень альтруїзму сприяє домінуванню співробітництва ($r=0,63$, при $p \leq 0,01$) при вирішенні конфліктних ситуацій. Отже, альтруїстичні риси характеру обумовлюють бажання жінок вирішувати конфліктні ситуації за допомогою альтернативи, яка задовольнить інтереси обох сторін.

За результатами жінок можна зробити такі висновки:

1. залежність як риса характеру обумовлює альтруїстичні, фемінні та невротичні характеристики жінок, та домінування пристосування у вирішенні конфліктних ситуаціях;
2. альтруїстичні риси характеру сприяють сором'язливості жінок, їх інтровертності та домінування співробітництва у вирішенні конфліктів.

Таким чином, за результатами кореляційного аналізу можна припустити, що такі особистісні риси характеру як, спонтанна агресивність, залежність та надмірна альтруїстичність – негативно впливають на взаємовідносини в шлюбних відносинах. Такі риси як, врівноваженість, відкритість – позитивно.

Результати емпіричного дослідження дозволяють нам зробити наступні висновки:

Результати за тестом Лірі показали, що чоловіки більш домінантні, енергійні, компетентні, авторитарні лідери, успішні в справах, полюбляють надавати поради, вимагають до себе поваги. Жінки в більшій мірі впевнені в собі, але не обов'язково лідери, вперті і наполегливі. Під час підрахунку t-критерія Ст'юдента було виявлено, що різниця у особливостях відношення до оточуючих виявилася значимою $t_{emp}(4,6), p \leq 0,05$. Тобто ми можемо припустити, що в більшості випадків чоловіки мають потенціал авторитарних лідерів. За останніми шкалами

нами не було виявлено значимих розбіжностей. Отже, більшість досліджуваних чоловіків та жінок мають егоїстичні риси, орієнтовані на себе, схильні до суперництва. Можливо це пов'язано з тим, що жінки також бажають займати роль лідера в родині.

Для жінок більш характерна невротичність, тобто властиві такі риси як: нервовість, невміння знайти вихід з положення та приділення значної частини уваги власним почуттям, а також спонтанна агресивність (імпульсивна поведінка, безпосередність). Крім цього для них характерна депресивність в емоційних станах, в поведінці, в відношенні до себе та до соціального середовища. Для чоловіків більш характерно агресивне відношення до соціального оточення та вираженим стремлінням домінувати, відстоювати свою точку зору, егоцентричність, авторитарність, недовірливість. Дані розбіжності доведені за допомогою t-критерія Ст'юдента.

Більшість досліджуваних чоловіків та жінок в конфліктних ситуаціях користуються таким способом поведінки як – співробітництво, а це говорить про те, що учасники конфліктних ситуацій приходять до альтернативи, яка повністю задовольняє інтереси конфліктуючих сторін. Шлюбні пари в таких ситуаціях мають рівний ранг або зовсім не звертають увагу на різницю в своїх положеннях. Кожна сторона бажає добровільно і на рівноправній основі вирішувати спірні питання, з тим щоб, в кінцевому рахунку, прийти до певної згоди відносно взаємовигідного вирішення значимої для усіх проблеми.

Кореляційний аналіз результатів чоловіків вказує на наступне: високий рівень спонтанної агресивності чоловіків сприяє домінуванню деспотичності в характері та домінування таких типів поведінки як, конкуренції та уникнення при вирішенні конфліктних ситуаціях; співробітництво як стратегія вирішення конфліктів сприяє відкритості, врівноваженості чоловіків та зниженню їх рівня спонтанної агресивності.

Результати жінок свідчать про наступне: залежність як риса характеру обумовлює альтруїстичні, фемінні та невротичні характеристики жінок, та домінування пристосування у вирішенні конфліктних ситуаціях; альтруїстичні риси характеру сприяють сором'язливості жінок, їх інтровертності та домінування співробітництва у вирішенні конфліктів.

Таким чином, спонтанна агресивність, залежність та надмірна альтруїстичність – негативно впливають на взаємовідносини у шлюбних відносинах, врівноваженість, відкритість – позитивно. Отже, можемо припустити, що служба в лавах національної поліції впливає на взаємовідносини у родині.

2.3. Практичні рекомендації службовцям національної поліції та їх родинам для забезпечення та розвитку психоемоційних відносин

Сім'я службовця національної поліції - це своєрідний «тил», що забезпечує його роботу. Специфіка і зміст роботи, як правило, відриває співробітника від сім'ї. Якщо до цього додати несприятливі побутові умови, деформацію моральних цінностей, вплив негативних психологічних факторів службової сфери і т.п. – в сукупності це може призвести до підвищеної конфліктності в сім'ї та її розпаду. Важливо розвивати та працювати над здоровими та гармонійними стосунками у родині, слідуючи наступним рекомендаціям:

1. *Розвивати емпатію* - взаємини, засновані на любові, повазі і турботі один про одного, допомагають створити гармонійну обстановку в сім'ї. Співпереживання і підтримка один до одного у важких ситуаціях є важливими аспектами взаємин у сім'ї.

2. *Більше спілкуватися* - здатність відкрито і чесно спілкуватися між членами сім'ї сприяє встановленню корисних і

здорових відносин в сім'ї. Ефективне спілкування допомагає вирішувати конфлікти та покращує розуміння між членами сім'ї.

3. *Поважати* - повага та визнання достоїнств інших членів сім'ї є основою для розвитку здорових стосунків у сім'ї. Повага до думок, прав та почуттів один одного допомагає підтримувати гармонію та згоду.

4. *Взаємна підтримка* - взаємодопомога та підтримка між членами сім'ї сприяють зміцненню сімейних зв'язків. Підтримка один одного в досягненні особистих і спільних цілей сприяє створенню збалансованої і здорової сімейної обстановки.

5. *Не порушувати особисті кордони* - важливо встановити межі між членами сім'ї та їх індивідуальними потребами. Повага до особистого простору та незалежності кожного члена сім'ї сприяє збереженню індивідуальності та здібностей кожного.

6. *Розподіл ролей* - розподіл обов'язків та відповідальності між членами сім'ї допомагає створити рівновагу та гармонію в сім'ї. Кожен член повинен мати свої ролі і обов'язки, що дозволяє більш ефективно функціонувати сім'ї в цілому.

7. *Спільні цілі* - встановлення спільних цілей і робота над їх досягненням є важливими аспектами взаємин в сім'ї. Сім'я, яка прагне досягти спільних цілей, створює атмосферу співпраці та підтримки.

Висновки до другого розділу:

Отже, у підсумок ми можемо сказати, що високий рівень спонтанної агресивності чоловіків сприяє домінуванню деспотичності в характері та домінування таких типів поведінки як, конкуренції та уникнення при вирішенні конфліктних ситуаціях; співробітництво як стратегія вирішення конфліктів сприяє відкритості, врівноваженості чоловіків та зниженню їх рівня спонтанної агресивності.

Залежність як риса характеру обумовлює альтруїстичні, фемінні та невротичні характеристики жінок, та домінування пристосування у вирішенні конфліктних ситуаціях; альтруїстичні риси характеру сприяють сором'язливості жінок, їх інтровертності та домінування співробітництва у вирішенні конфліктів.

Таким чином, спонтанна агресивність, залежність та надмірна альтруїстичність – негативно впливають на взаємовідносини у шлюбних відносинах, врівноваженість, відкритість – позитивно.

ВИСНОВКИ

Відповідно до отриманих результатів кваліфікаційної роботи виходячи із завдань можна сформулювати та узагальнити наступні висновки.

1. У ході теоретичного дослідження виокремлено фактори які впливають на психоемоційний стан службовця поліції: травматичні події, військовий стан, високі очікування, недостатність ресурсів, фізичні навантаження. До негативних психоемоційних станів відносяться перевтома, тривога, страх, паніка, агресивність.

2. Сім'я впливає на трудову діяльність людини, однак ще недостатньо оцінено і вивчено значення сім'ї в здійсненні таких видів соціального регулювання, як емоційна підтримка і стабілізація особистості, ліквідація напруженості, обумовленої характером службової діяльності.

3. Емпірична частина дозволила діагностувати, що більшість чоловіків та жінок потенційні лідери, в більшості випадків схильні до суперництва, але в той же час, можуть вирішувати конфліктні ситуації за допомогою компромісу.

Для жінок більш характерна невротичність, тобто властиві такі риси як: нервовість, невміння знайти вихід з положення та приділення значної частини уваги власним почуттям, а також спонтанна агресивність (імпульсивна поведінка, безпосередність). Крім цього для них характерна депресивність в емоційних станах, в поведінці, в відношенні до себе та до соціального середовища. Для чоловіків більш характерно агресивне відношення до соціального оточення та вираженим стремлінням домінувати, відстоювати свою точку зору, егоцентричність, авторитарність, недовірливість.

Кореляційний аналіз результатів чоловіків вказує на наступне: високий рівень спонтанної агресивності чоловіків сприяє домінуванню деспотичності в характері та домінування таких типів поведінки як,

конкуренції та уникнення при вирішенні конфліктних ситуаціях; співробітництво як стратегія вирішення конфліктів сприяє відкритості, врівноваженості чоловіків та зниженню їх рівня спонтанної агресивності.

Результати жінок свідчать про наступне: залежність як риса характеру обумовлює альтруїстичні, фемінні та невротичні характеристики жінок, та домінування пристосування у вирішенні конфліктних ситуаціях; альтруїстичні риси характеру сприяють сором'язливості жінок, їх інтровертності та домінування співробітництва у вирішенні конфліктів.

Таким чином, спонтанна агресивність, залежність та надмірна альтруїстичність у чоловіків службовців – негативно впливають на взаємовідносини в шлюбних парах. Врівноваженість, відкритість – позитивно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаєв Н. А., Остапчук В. В., Ткаченко В. В., Лозінська Н. С. Психодіагностика негативних психічних станів військовослужбовців: метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 200 с.
2. Александров Д. О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія. Київ: ВАДЕКС, 2014. 307 с
3. Александров Д.О. Аналіз комплексної психологічної моделі особистості працівника органів внутрішніх справ. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. [https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol14_1/Рекр_2013_14\(1\)__3.pdf](https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol14_1/Рекр_2013_14(1)__3.pdf)
4. Александров Д.О. Емпіричне дослідження нервово-психічної стійкості у структурі особистості працівника ОВС. *Психологія*. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6974/1/Aleksandrov%202013%206.pdf>
5. Балинська О. М. Психолого-комунікативні конструкти поведінки поліцейського в соціумі. Психологічні конструкти позиціювання поліції серед населення: матеріали кругл. стола (Львів, 24 листоп. 2016 р.). Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 44–51.
6. Барко В. І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід). Київ : Вид-во Ніка-Центр, 2003. 448 с.
7. Блажівський М. І. Адаптація молодих офіцерів до професійної діяльності в практичних підрозділах органів внутрішніх справ. *Психологія управлінської діяльності*. 2014. Вип. 3. С. 102–106.
8. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
9. Буряк О. О., Гіневський М. І., Катеруша Г. Л. Шляхи та методи реабілітації осіб з «військовим синдромом» та посттравматичним

стресовим розладом. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2015. № 3 (44). С. 137–141.

10. Волошко С.А., Товма М.І. Вплив чинників на морально-психологічний стан військовослужбовців підрозділів національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних під час виконання службово-бойових завдань. *Психологія екстремальних видів діяльності*. https://www.researchgate.net/publication/347200383_determination_of_indicators_for_assessing_the_moral_and_psychological_state_of_the_military_personnel_of_the_national_guard_of_ukraine_units_for_convoying_extradiction_and_protection_of_the_accused_vi

11. Галич М.Ю. Особливості динаміки емоційних станів поліцейських-учасників операції об'єднаних сил у реабілітаційний період: дис. ...докт. філос.: 053. Київ, 2020. 207 с.

12. Гриб Н. Профілактика деструктивної агресивності у військовослужбовців. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2018. № 4. С.38–41.

13. Гуменюк Л., Сулятицький І. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 648 с.

14. Деніжна С. О., Сова М. О. Психологічна підготовка працівників правоохоронних органів професійної діяльності в екстремальних ситуаціях. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 32. С. 99–115.

15. Євдокімова О.О., Пономаренко Я.С. Соціальний інтелект поліцейських у контексті їх комунікативної компетентності. *Право і безпека*. <https://oaji.net/articles/2019/2258-1547109474.pdf>

16. Жмурко І. Емоційна сійкість як фактор становлення майбутнього фахівця правоохоронних органів: магістерська: 053. Львів, 2022. 85 с.

17. Жук Н. А. Можливості використання сучасних комунікативних технологій в професійній діяльності патрульних поліцейських.

Організаційна психологія. *Економічна психологія*. №1 (22) / 2021. С.61–68

18. Жук Н. А. Психолого-комунікативні конструкти поведінки патрульного поліцейського в професійній діяльності. *Юридична психологія*. 2019. Вип. № 2. С.46–53

19. Жук Н.А. Комунікативна компетентність як основа професіоналізму патрульних поліцейських: дис. ...докт. філос.: 053. Київ, 2021. 244 с.

20. Задорожня Р.В., Фісун Н.О., Тимофєєв В.П. Вплив стресу на професійну діяльність працівників національної поліції. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284732>

21. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій: навч. посіб. Луцьк : Волинський державний університет, 1997. 180 с.

22. Зінченко Д.А., Бутко А.О., Макарова О.П. Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України*. <https://dspace.univd.edu.ua/items/e189443c-3398-48d2-8833-fb4da1f807f5>

23. Казміренко Л. І. Психологічні особливості реагування працівника міліції на екстремальні ситуації. Роль морально-психологічних чинників у формуванні особистості працівника міліції України. *Актуальні проблеми юридичної психології* : зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф., м.Київ, 25 квіт. 2014 р. Київ, 2014. С.189-192.

24. Кісіль З.Р., Кісіль Р.-В.В. Психоемоційна напруженість як детермінанта професійної деформації працівників Національної поліції України. *Соціально-правові студії*. 2021. № 3 (13). С. 177–188.

25. Клименко І.В. Морально-психологічна стійкість працівника поліції в системі його професійно важливих якостей. *Право і безпека*. <https://oaji.net/articles/2020/2258-1593611677.pdf>

26. Ковбаса В.М., Кусько Р.В., Дрозд Т.В. Діяльність національної поліції в умовах воєнного стану: окремі проблемні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. http://lsej.org.ua/6_2022/57.pdf

27. Краченко К.О., Тімченко О.В., Широбоков Ю.М. Соціально-психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2017. 256 с.

28. Лукашенко (Галич) М. Ю. Актуальні напрями психосоціальної роботи з учасниками бойових дій: зарубіжний досвід. *Юридична психологія*. 2017. С. 48–58.

29. Лукашенко (Галич) М. Ю. Особливості емоційних станів поліцейських – учасників операції об'єднаних сил. *Znanstvena misel journal*. 2020. №40/2 (63). С. 59-63.

30. Макарова О.П. Стресостійкість працівників поліції в залежності від типу темпераменту. *Norwegian Journal of development of the International Science* № 55\2021-ISSN 3453-9875. Vol. 2 (69 стр.)

31. Медведєв В. С. Професійно-психологічна компетентність працівників Національної поліції як підґрунтя профілактичної діяльності. *Правові, психологічні та педагогічні проблеми профілактики правопорушень*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (ОДУВС, 28 жовтня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 58–60.

32. Моргун В. Ф. Основи психологічної діагностики: навч. посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 464 с.

33. Навроцька В. Окремі аспекти діяльності патрульної поліції у період воєнного стану. *Молодий вчений*. 2022. № 6. С. 121–136.

34. Никифорова О, Бойко О. Оптимізація професійно важливих якостей майбутніх працівників патрульної поліції. *Проблеми та судження*. http://www.yurvisnyk.in.ua/v1_2020/15.pdf

35. Платковська О.В. Негативні психоемоційні стани та їх корекція в персоналі правоохоронних органів. *Психологічні та педагогічні*

проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи *MBC* *України.*

[7https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_03_2020/pdf/65.pdf](https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_03_2020/pdf/65.pdf)

36. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.06.2023).

37. Савенко А. О. Психоемоційність та комунікативність у родині службовців національної поліції. *Соціально-психологічні технології розвитку особистості: зб.наук праць за матеріалами VIII Усеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості»* (м. Херсон, 07 квітня 2023 р.) Херсон–Івано-Франківськ. 2023. С.100

38. Серета В. В., Кісіль З. Р. Юридико-психологічні засади запобігання професійній деформації працівників правоохоронних органів: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 848 с.

39. Циганчук Т.В. Стрес у професійній діяльності. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 30. С. 669–678.

40. Чухраєва Г.В. Стреси та дистреси в психологічній діяльності працівників поліції. *Вісник Харківського національного університету*, 2016. Вип. 59. С. 94–97.

41. Шубіна Н. Упровадження в національне законодавство позитивного зарубіжного досвіду застосування поліцейського піклування. *Підприємство, господарство і право*. 2020. №10. С.194–198.

Додаток А**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Савенко Альона Олексіївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

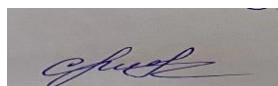
– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

Вересень 2022
(дата)

(підпис)

Альона Савенко
(ім'я, прізвище)